

KINNITATUD
Keskkonnaameti
[Registreerimise kuupäev]
korraldusega nr [RegNr]

JALGSEMA LOODUSALA KAITSEKORRALDUSKAVA

KESKKONNAAMET

ŠVEITSI–EESTI
koostööprogramm

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

**Kaasrahastanud Šveitsi riik majanduslike ja sotsiaalsete
erinevuste vähendamiseks Euroopa Liidus.**

Keskkonnaamet 2026

Sisukord

1.	ALA ISELOOMUSTUS	5
1.1	Uuritus	6
1.1.1	Läbiviidud inventuurid ja uuringud	6
1.1.2	Riiklik seire.....	6
2.	VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID	7
2.1	Elupaigatüübid	7
2.2	Liigid.....	10
3.	MÕJUTEGURID, MEETMED JA TEGEVUSED.....	11
4.	KAVANDATUD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED.....	12
5.	TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE.....	14
6.	KÜLASTUSKORRALDUS.....	15
	KASUTATUD ANDMEALLIKAD	16

Eessõna

Kaitsekorralduskava on koostatud vastavalt [määrusele](#) „Kaitsekorralduskava koostamise ja kinnitamise kord ning kaitsekorralduskava kinnitaja määramine”.

Kaitsekorralduskava annab soovitud kaitstava ala valitsejale kaitse-eesmärkide saavutamise parimatest viisidest, kuid ei loo õigusi ega kohustusi kolmandatele isikutele. Kaitsekorralduskava on koostatud tähtajatult. Kava vaadatakse üle ja vajadusel uuendatakse vähemalt iga 12 aasta tagant (vaadatakse üle eesmärgid ja tegevused), kuid põhjendatud juhtudel uuendatakse kava ka varem (väärtuste kaitse tagamise eesmärgil lähtuvalt tulemuslikkuse hindamise või uue inventuuri andmetest).

Keskkonnaameti 19.12.2023 korraldusega nr 1-3/23/675 kinnitatud Jalgsema loodusala (hoiuala) kaitsekorralduskava tunnistatakse kehtetuks.

Kava sisaldab ala üldiseloomustust, alal leiduvate loodusväärtuste kaitse-eesmärke, mõjutegureid, vajalikke kaitsemeetmeid ja kaitsekorralduslikke tegevusi, tulemuslikkuse hindamist, ala ja selle väärtuste tutvustamist ning külastuskorraldust.

Kava koostamist koordineeris Kristi Pai. Kava avalikustamine toimus **xxx (täiendatakse pärast avalikustamist)**.

Kava juures on tegevuste ja kaitse-eesmärkide kaardikihid, mis on tab formaadis.

Kaitsekorralduskava on valminud Šveitsi-Eesti koostööprogrammi (2022–2029) elurikkuse programmi raames, mille eesmärk on tõhustada looduskaitse valdkonda. Programmi rahastavad Šveits ja Eesti riik. Šveitsi Konföderatsioon ega programmi elluviimisega seotud asutused ei vastuta kaitsekorralduskavas esitatud informatsiooni õigsuse ega selle kasutamise eest.

Kasutatud lühendid, mõisted ja selgitused

EELIS – Eesti Looduse Infosüsteem

Elupaigatüüp – elupaik, mis vastab loodusdirektiivi I lisas nimetatud tüübile

FRV (*favourable reference value*) – soodne võrdlusväärtus. Nii levila kui ka pindala soodsa või ebasoodsa seisundi kindlakstegemiseks on vaja kehtestada neile parameetritele künnisväärtused. Neid künnisväärtusi nimetatakse soodsateks võrdlusväärtusteks

Kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamine – kaitsekorralduse tõhususe analüüsimine vastavalt kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamise metoodikale, mille eesmärk on hinnata, kas looduskaitse meetmed tagavad alapõhiste kaitse-eesmärkide täitmise ja väärtuste seisundi paranemise

Kaitseväärtus – kaitse-eeskirjas nimetatud kaitstav loodusväärtus (kaitse-eesmärk)

KeA – Keskkonnaamet

KKK – kaitsekorralduskava

LKS – looduskaitseeadus

LoA – loodusala (loodusdirektiivi I ja II lisas nimetatud elupaigatüüpide või liikide kaitseks asutatud ala)

LoD – loodusdirektiiv (käsitleb ohustatud elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsepõhimõtteid)

MO – maaomanik

Mõjutegur (impact) – ohutegur + survetegur

Ohutegur (threat) – kaitseväärtuse soodsa seisundi säilimist või saavutamist mõjutada võiv tegur (mõju veel ei ole, aga võib tekkida)

RMK – Riigimetsa Majandamise Keskus

SDF (standard data form) – Natura standardandmebaas ehk standardne andmevorm

Seisundi parandamine – arvestatava looduskaitse seisundiga (C) elupaikade seisundi parandamine (kraavide sulgemine, looduslikule arengule jätmine jms)

Survetegur (pressure) – kaitseväärtuse soodsa seisundi säilimist või saavutamist mõjutav positiivne või negatiivne tegur (näiteks intensiivne maakasutus, reostuskoormus, häiringud, karjatamine jms)

Säilitamine – olemasolevate väärtuste säilitamine (seisund ei muutu halvemaks, säilitamine ei tähenda seda, et seisund peab jääma samaks; looduslik areng)

Taastamine – tegevused, mis on seotud olemasolevate, kuid halvenenud struktuuriga elupaigatüüpide taastamisega (näiteks pärandniidud, sood)

Tulemuslikkuse hindamine – kavaga ettenähtud tegevuste täitmise kontroll

1. ALA ISELOOMUSTUS

Tabel 1. Ala iseloomustus

Ala nimi	Jalgsema loodusala (EE0060112), pindala 41,3 ha
Alal asuv kaitstav ala	Jalgsema hoiuala (KLO2000118), pindala 41,3 ha
Asukoht ja piirid	Maa- ja Ruumiameti kaardirakendus
Kaitsekord	Vabariigi Valitsuse 8. septembri 2005. a määrus nr 234 „Hoiualade kaitse alla võtmine Järva maakonnas” ja looduskaitseseadus § 14, 32, 33
Kaitseväärtuste paiknemine/maaomand/kõlvikuline jaotus¹	Keskkonnaportaal

Jalgsema loodusala peamiseks väärtuseks on pärandniidud ning karstijärved ja -järvikud. Peamise tegevusena nähakse ette niitude hooldamist ja taastamist.

¹ Ava töölaud portaalis, vali vaade – Kaitstavad alad või Natura alad, selle alt rippmenüüst vali ala, mille kohta infot soovid. Ei kuvata I ja II kaitsekategooria liigi isendite leiukohti.

1.1 Uuritus

1.1.1 Läbiviidud inventuurid ja uuringud

Tabel 2. Läbiviidud inventuurid ja uuringud

Inventuuri/ uuringu nimi	Tüüp	Inventeeritav/ uuritav väärtus	Aasta	Inventuuri/ uuringu läbiviija	Märkused
Niitude inventuur	Inventuur	Pärandniidud	2015 ja 2020; 2024	Meeli Mesipuu, Toomas Kukk; Meeli Mesipuu	-
Karstijärvikute loodusdirektiivi elupaikade (3180*) hindamismetoodika väljatötamine ja inventuur 2024/2025	Inventuur	Elupaigatüübid	2024/2025	Marko Vainu, Tõnu Ploompuu	Alal kaardistati Jalgsema karstijärvik 1 ja Jalgsema karstijärvik 3.

1.1.2 Riiklik seire²

Tabel 3. Riiklik seire

Seirejaama nimi ja kood	Seirata väärtus	Märkused
MF35 (SJB2670000)	Kahepaiksed	Kahepaiksete koosluste seire. Jalgsema LoA asub osaliselt 10x10 km seireruudu alal.

² Seire andmed on leitavad Keskkonnaseire infosüsteemist ([KESE](#))

2. VÄÄRTUSED JA KAITSE-EESMÄRGID

Jalgsema loodusalal kaitstakse loodusdirektiivi elupaigatüüpe: karstijärved ja -järvikud (3180*), kuivad niidud lubjarikkal mullal (6210), niiskuslembedes kõrgrohostud (6430), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510) ning puiskarjamaad (9070). Liikidest on eesmärgiks seatud harivesiliku (*Triturus cristatus*) elupaiga kaitse.

2.1 Elupaigatüübid

Tabel 4. Elupaigatüüpide kaitse-eesmärgid

Kaitseväärtus KE – hoiuala määruses nimetatud (jah/ei) LoD – loodusdirektiivi lisa number LoA – loodusala kaitse-eesmärgiks nimetatud (jah/ei)	Kava koostamisel olemasolevad andmed			Kaitse-eesmärk		Esinduslikkus ³	Üldine LK väärtus ⁴	Panus (%) ⁵	Märkused
	P (ha)	LK seisund ⁶	Andmekvaliteet	Sõnaline kirjeldus ⁷	P (ha)				
3180* Karstijärved ja järvikud KE – jah, LoD – I, LoA – jah	20,2	C	Täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	• Vältida halvenemist	20,2	A	B	10,6	Elupaigatüübi varasem kaardistus oli ebatäpne. 2024/2025 toimus täpsustunud hindamismetoodika alusel uus inventuur. Lähtuvalt uutest teadmistest tuleb korrigeerida elupaiga pindala SDF-is (21 ha → 20 ha).

³ Elupaigatüübi esinduslikkus (keskmistatud): A – väga hea, B – hea, C – arvestatav, p – potentsiaalne, X – teadmata. Andmed EELIS-st 18.06.2026 seisuga. Täpsemalt: [metsaelupaigatüüpide inventeerimise juhend](#), [niiduelupaigatüüpide inventeerimise juhend](#), [järve-elupaigatüüpide inventeerimise juhend](#), [soo-elupaigatüüpide inventeerimise juhend](#)

⁴ Üldine looduskaitseline väärtus (keskmistatud): A – väga kõrge, B – kõrge, C – keskmine, X – teadmata. Andmed EELIS-st 18.06.2026 seisuga.

⁵ Panus üldpindlasse on 2019. a loodusdirektiivi [aruande](#) andmete põhjal. Numbrid näitavad, milline on selle loodusala elupaigatüüpide osakaal kogu Eesti elupaigatüüpide pindalast.

⁶ Looduskaitseline seisund (Conservation): A – väga hästi säilinud, B – hästi säilinud, C – keskmiselt säilinud või osaliselt rikutud, X – säilimise aste teadmata. Andmed EELIS-st 18.06.2026 seisuga.

⁷ Kaitse-eesmäärke seatakse LK seisundist lähtuvalt.

									Seisundi parandamist ette ei nähta, sest järviku vahetus ümbruses väljaspool loodusala domineerib põllumajandusmaastik ning tõenäoliselt jõuab järvikusse tugev põllumajanduslik (või muu) hajureostus, mis seisundit mõjutab.
6210 Kuivad niidud lubjarikkal mullal KE – jah, LoD – I, LoA – jah	0,8 2	A B	Täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	Säilitada elupaigatüübi pindala ja hea seisund	2,8	B	A	0,1	Loodusala ja hoiuala kaitse-eesmärgiks on ekslikult märgitud 6210*, kuid alal on tegelikult inventeeritud 2,8 ha ilma tärnita elupaika 6210. Tegemist ei ole olulise orhideede kasvualaga. Lisada ilma tärnita 6210 hoiuala ja loodusala kaitse-eesmärgiks. Korrigeerida elupaiga andmestikku SDF-is. Seal ei ole 6210 märgitud, kuid on 3 ha sinihelmikakooslusi (6410), mida alal ei ole inventeeritud.
6430 Niiskuslembesed kõrgrohusud KE – jah, LoD – I, LoA – jah	2,5 13,2 0,2	A B C	Täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	- Säilitada elupaigatüübi pindala ja hea seisund - Parandada elupaigatüübi seisundit	15,7 0,2	B	A	0,8	Lähtuvalt täpsustunud inventuuri andmetest korrigeerida elupaiga pindala SDF-is (10 ha → 15,9 ha). Pindala lisandub varem kaardistamata alade arvelt.
6510 Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud KE – jah, LoD – I, LoA – jah	1,4 2,7 0,5	A B C	Täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	- Säilitada elupaigatüübi pindala ja hea seisund - Parandada elupaigatüübi seisundit	4,1 0,5	B	B	0,1	-

9070 Puiskarjamaad KE – jah, LoD – I, LoA – jah	0,3	A	Täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	Säilitada elupaigatüübi pindala ja hea seisund	0,4	B	B	0,01	Lähtuvalt täpsustunud inventuuri andmetest korrigeerida elupaiga pindala SDF-is (1 ha → 0,4 ha). Varasemalt oli puiskarjamaaks kaardistatud ka mets, mis ei vasta elupaigatüübi tunnustele.
	0,1	B							

2.2 Liigid

Tabel 5. Liikide kaitse-eesmärgid

Kaitseväärtus ja ladinakeelne nimetus	Kava koostamisel olemasolevad andmed			Kaitse eesmärk	Panus (%) ⁸	Märkused
	Populatsiooni suurus (min-max, täpne suurus/elupaiga pindala)	Ühik ⁹	Andmekvaliteet			
LKS – kaitsekategooria (I; II; III) KE – hoiuala määrukses nimetatud (jah/ei) LoD – loodusdirektiivi lisa number LoA – loodusala kaitse-eesmärgiks nimetatud (jah/ei)						
Natura loodusala eesmärgid						
<i>Harivesilik (Triturus cristatus)</i> LKS – II, KE – jah, LoD – II, LoA – jah	39,2	ha	Täielik uuring või statistiliselt usaldusväärne hinnang	Vältida halvenemist	-	Eesmärgina on välja toodud kogu EELISes registreeritud ja loodusalale jääv liigi elupaiga pindala (sh sigimisveekoguks olevad karstijärved).

⁸ Numbrid näitavad, milline on selle loodusala liikide osakaal liigi kaitse tegevuskavade soodsast seisundist või liikide osakaal 2019. aasta loodusdirektiivi aruande liikide üldarvukusest. Kui veerus pole väärtust märgitud, siis puudub liigi tegevuskava või liigi tegevuskavas pole seatud arvulisi (pindala või isendid) eesmäärke või puudub liigil arvuline hinnang loodusdirektiivi aruandluses.

⁹ Kasutatavad ühikud: isendite arv (rändajad (r), talvitujad (t), isased – metsis (kukke)), paaride arv (p), taimede arv (õitsvad varred, võrsed), puhmikute arv (taimed), elupaiga/kasvukoha suurus (ha), asustatud puud/kivid (samblad, samblikud, lendorav), asustustihedus (ha², linnuatlases), atlase ruutude arv (liigi esinemine), leiukohtade arv.

3. MÕJUTEGURID, MEETMED JA TEGEVUSED

Tabel 6. Mõjutegurid, meetmed ja tegevused

Väärtus	Mõjutegur	Kood	Olulisus ¹⁰	Paiknemine ¹¹	Meede	Kood	Tegevuse tüüp	Märkused
Niidud (6210, 6430, 6510, 9070)	Hoolduse lakkamine	PA05	tähtis	sees	Niitmise ja karjatamise säilitamine	MA03	Pärandniitude hooldustöö	Osa alast on hoolduses, karjatamine. 6210, 6430, 6510 puhul on vajalik taastamine, sest osa elupaikadest on olnud hooldusest väljas ja hakanud mätastuma ja võsastuma.
					Niitmise ja karjatamise taastamine	MA04	Pärandniitude taastamistöö	
Karstijärved- ja järvikud (3180*)	Hoolduse lakkamine	PA05	tähtis	sees	Niitmise ja karjatamise säilitamine	MA04	Pärandniitude hooldustöö	Järviku vahetus ümbruses domineerib põllumajandusmaastik ning tõenäoliselt jõuab järvikusse tugev põllumajanduslik (või muu) hajureostus.
	Looduslike või sünteetiliste väetiste kasutamine põllumajandusmaal	PA13	tähtis	sees ja väljas	Reguleerida looduslike ja sünteetiliste väetiste ning kemikaalide kasutamist põllumajanduslikus tootmises taime- ja loomakasvatustes	MA09	Muu	
Harivesilik	Hoolduse lakkamine	PA05	tähtis	sees	Niitmise ja karjatamise säilitamine	MA03	Pärandniitude hooldustöö	Elupaik kattub osaliselt hooldatud niitudega. Niitude hooldamine aitab elupaika avatuna hoida.

¹⁰ Olulisuse liigitus: tähtis, keskmise tähtsusega, vähetähtis.

¹¹ Paiknemine määrata: kas mõju on loodusala sisene, väline, mõlemad.

4. KAVANDATUD KAITSEKORRALDUSLIKUD TEGEVUSED

Kavandatud kaitsekorralduslikke tegevuste tabelisse on koondatud tööd, mis on vajalikud kaitse-eesmärkide saavutamiseks. Tegevused on planeeritud 12 aasta peale.

Tabelis on tegevused jaotatud vastavalt tegevuse olulisusele järgmistesse prioriteetsusklassidesse:

- 1) esimene prioriteet – hädavajalik tegevus, millela kaitse-eesmärkide täitmine planeeritavas ajavahemikus on võimatu, see on kaitseväärtuste säilimisele ja toimiva surveteguri kõrvaldamisele suunatud tegevus (taastamine, taasloomine); kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamiseks vajalik tegevus (inventeerimine);
- 2) teine prioriteet – vajalik tegevus, mis on suunatud väärtuste taastamisele ja ohutegurite kõrvaldamisele;
- 3) kolmas prioriteet – soovituslik tegevus ehk tegevus, mis aitab kaudselt kaasa väärtuste säilimisele ja taastamisele ning ohutegurite kõrvaldamisele (infotahvliid, külastustaristu).

Tabel 7. Kavandatud kaitsekorralduslikud tegevused

Nr	Tegevuse nimetus	Maht	Ühik	Tegevuse tüüp	Korraldaja	Prioriteet	Ajagraafik
Hooldus, taastamine ja ohjamine							
1	Kuivade niitude lubjarikkal mullal (6210) hooldamine	0,8+2	ha	Pärandniitude hooldustöö	KeA/MO	I	Igal aastal
2	Niiskuslembeste kõrgrohustute (6430) hooldamine	11,3+4,6	ha	Pärandniitude hooldustöö	MO/RMK	I	Igal aastal
3	Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitude (6510) hooldamine	4+1,8	ha	Pärandniitude hooldustöö	MO/RMK	I	Igal aastal
4	Puiskarjamaade (9070) hooldamine	0,4	ha	Pärandniitude hooldustöö	KeA/MO	I	Igal aastal
5	Kuivade niitude lubjarikkal mullal (6210) taastamine	2	ha	Pärandniitude taastamistöö	RMK	I	2028

6	Niiskuslembeste kõrgrohusute (6430) taastamine	4,6	ha	Pärandniitude taastamistöö	MO/RMK	I	2028
7	Aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niitude (6510) taastamine	1,8	ha	Pärandniitude taastamistöö	MO/RMK	I	2028
Taristu, tehnika ja loomad							
8	Tähiste hooldamine	2	tk	Tähiste hooldamine	RMK	III	Igal aastal (vastavalt vajadusele)
Kavad, eeskirjad							
9	Kaitsekorralduskava andmete üle vaatamine ja vajadusel uuendamine	-	-	Tegevuskava	KeA	I	1 kord kaheteistkümne aasta jooksul
10	Kaitsekorralduse tulemuslikkuse hindamine	-	-	Tegevuskava	KeA	I	1 kord kaheteistkümne aasta jooksul

5. TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE

Kaitsekorralduskava eelmise kaitsekorraldusperioodi planeeritud tegevuste hindamine keskendub kaitsekorralduslike tegevuste täitmise analüüsile, mida teostatakse 12-aastase intervalliga. Vajadusel, kui toimub kava uuendamine või muutmine enne regulaarset ülevaatamist, mille käigus uuendatakse tegevuste tabelit, tuleb läbi viia ka eelmise kaitsekorraldusperioodi planeeritud tegevuste hindamine.

Kaitse tulemuslikkuse hindamine toimub vastavalt Euroopa Liidu rahastuse toel valminud Eesti jaoks kohandatud loodusobjektide kaitse tulemuslikkuse hindamise metoodikale ja selle eesmärk on hinnata laiemalt, kas looduskaitse meetmed tagavad alapõhiste kaitse-eesmärkide täitmise ja kaitseväärtuste seisundi paranemise¹². Vastav hindamine tehakse eraldiseivalt ja esitatakse kaitsekorralduskavas lisana. Käesoleva kava koostamise käigus ei ole läbi viidud kaitse tulemuslikkuse hindamist.

Tabel 8. Eelmisel kaitsekorraldusperioodil planeeritud tegevuste elluviimise hindamine

Tegevuse nimetus	Täitmise ulatus	Märkused
Inventuurid, seired, uuringud		
Karstijärvede ja -järvikute inventuur	Tehtud	2024
Puiskarjamaade inventuur	Tehtud	2024
Hooldus, taastamine ja ohjamine		
Niidukoosluste hooldamine	Üle poole (50-90%) hooldusest vajavate koosluste pindalast on hooldusesse võetud	-
Niidukoosluste taastamine	Ükski planeeritud hooldamistöö ei ole rakendatud	-
Kavad, eeskirjad		
Loodusala kaitse-eesmärkide muutmine	Tehtud	2025
KKK andmete üle vaatamine ja vajadusel uuendamine	Tehtud	2026 kinnitatakse uus KKK.
KKK tulemuslikkuse hindamine	Tegemata	2023 kinnitatud KKK tulemuslikkuse hindamine ette nähtud 1 kord kümne aasta jooksul. 2026 kinnitatakse uus KKK.

¹² Bioloogilise mitmekesisuse kaitsemeetmete tulemuslikkuse hindamise raamistik Eestis. Kättesaadav: [Bioloogilise mitmekesisuse kaitsemeetmete tulemuslikkuse hindamise raamistik Eestis | Keskkonnaamet](#)

6. KÜLASTUSKORRALDUS

Jalgsema loodusala külastavad peamiselt juhuslikud puhkajad ja loodushuvilised. Loodusalale külastustaristut ei planeerita. Loodusala (hoiuala) servadesse on paigaldatud kaks tähist tekstiga „Jalgsema hoiuala”. Tähistus on optimaalne.

KASUTATUD ANDMEALLIKAD

Eesti looduse infosüsteem (EELIS).

Tallinna Ülikool, Ökoloogia keskus, Marko Vainu. (2026). Karstijärvikute loodusdirektiivi elupaikade (3180*) hindamismetoodika väljatöötamine ja inventuur 2024/2025.

Vabariigi Valitsuse 05. augusti 2004. a korraldus nr 615 „Euroopa Komisjonile esitatav Natura 2000 võrgustiku alade nimekiri”.

Vabariigi Valitsuse 8. septembri 2005. a määrus nr 234 „Hoiualade kaitse alla võtmine Järva maakonnas”.